

KULTURNOPROSVETNO ŽIVLJENJE V ŠKOFJI LOKI V ZADNJIH LETIH (od 1958 do 1971/72)

Društveno in kulturnoprosvetno življenje Škofje Loke ima bogato tradicijo, saj je Loka med prvimi slovenskimi mesti dobila čitalnico, med dvema vojnama pa se je kulturnoprosvetna dejavnost razvijala kar v dveh društvih in v dveh dvoranah, če pa sežemo še nazaj na uprizorjanje Škofjeloškega pasijona, lahko trdimo, da imamo vsaj dvestopetdesetletno tradicijo na področju gledališkega amaterskega delovanja. Obe svetovni vojni sta sicer delo prekinili, a ne za dolgo.

Že 21. septembra 1945 je bilo ustanovljeno Kulturno društvo v Škofji Loki in začelo je obnavljati tradicijo bogatega amaterskega kulturnoumetniškega dela. V okviru društva so se v posameznih sekcijah (dramska, likovna, folklorna, pevška, lutkovna, klubska-izobraževalna itd., knjižnica in glasbena šola, orkester, godba na pihala) združevale vse kulturne dejavnosti v mestu. Ime društva se je času primerno spreminjalo najprej v Sindikalno kulturno umetniško društvo, nato v KUD »Tone Šifrer« in v Delavsko prosvetno društvo »Svoboda« ter končno v Loško gledališče, združevanje dejavnosti v enem društvu pa je ostalo vse do leta 1965, ko je Loško gledališče ohranilo samo še delovanje na dramskem področju, ostale dejavnosti pa so zamrle (pevska, lutkovna sekcija) ali pa so jih prevzele profesionalne ustanove (likovna, knjižničarstvo, orkester, glasbena šola, godba na pihala).

Škofjeloško amatersko društveno kulturnoprosvetno življenje in delo je bilo od leta 1945 po vojni pa do današnjih dni v nenehnem nihanju, v rasti in upadu, to pa so pogojevala iskanja novih oblik dela in delovanja, večja ali manjša finančna podpora, naklonjenost odločujočih faktorjev kulturnemu delovanju, to pa je tudi vzpodbujalo ali pa hromilo delo nekaterih vztrajnih amaterskih kulturnih delavcev. Med njimi naj omenim predvsem najstarejšega ljubitelja odrskih desk, režiserja Jožeta Audiča, Poldeta Polenca — režiserja vseh dosedanjih postavitev Tavčarjeve Visoške kronike, iniciatorja velikih predstav na prostem v obliki poletnih prireditev, igralko in režiserko Poldko Štigličovo in Petra Jamnika, ki s svojimi režijami prinaša v Loko utripe sodobne dramatike in eksperimentalnega gledališča.

Če eliminiramo opis razvoja kulturnoprosvetnega dela do leta 1957, ker sem ga že opisal (glej: LR, IV, str. 165—169), nam naslednje leto 1958 kaže zelo pestro sliko delovanja DPD »Svoboda« v Škofji Loki. V okviru društva je delovalo 10 sekcij:

Knjižnica se je preselila v Dom ZB v letu 1956 in dosegla tak razvoj, da se je v letu 1959 osamosvojila v samostojno kulturno ustanovo in v tem letu

dobila prvega profesionalnega uslužbenca. V naslednjih letih se povsem odtrga od društva in končno izgubi tudi knjižničarje-amaterje.

Godba na pihala se je po letu 1958 vse bolj krepila. V vseh nadaljnjih letih jo je vodil Ivo Gulič. Prirejala je samostojne koncerte, sodelovala je na proslavah, poleti pa v sodelovanju s Turističnim društvom prirejala promenade koncerte (1964, 1965). Po letu 1963 se je priključila glasbeni šoli, 1970 pa se je osamosvojila kot samostojno telo.

Orkester je vodil najprej Hugo Veber in sodeloval pri nekaterih dramskih uprizoritvah, potem pa se je združil v orkester glasbene šole. Pri nadaljnjih uprizoritvah operet ga je vodil najprej Ivo Gulič, nato pa Oskar Škulj, vendar je imel premalo domačih godbenikov, sodelovanje poklicnih pa je bilo predrago, zato je po letu 1968 nastopal samo še na nekaterih proslavah in na letnih produkcijah glasbene šole.

Glasbena šola društva je bila ustanovljena že leta 1953. Nekaj časa sta sodelovali v Škofji Loki obe šoli, društvena je zajemala odrasle učence, poklicna, profesionalna glasbena šola pa mladino. Društveno šolo je vodil Valentin Pirc, njeno delovanje pa se je po letu 1964 zlilo s poklicno glasbeno šolo, amaterska pa je po desetih letih prenehala delovati.

Lutkovna sekcija je bila ustanovljena šele leta 1956 in je zelo pomladila društvo. Narejen je bil tudi oder za ročne lutke v preddvorani na Spodnjem trgu in kupljene ročne lutke. V letu 1958 je lutkovno sekcijo z uspehom vodila Marija Fajfar. Uprizorili so več igrice, med drugim igrice »Janko in Metka«, »Koren lečen«, »Razbojnik Cefizelj«. Kasneje pa je mnogo obetajoča sekcija zaradi pomanjkanja primerne vodje zamrla, danes skromno deluje v okviru taborniške organizacije.

Folklorna sekcija je v obdobju po letu 1958 oživela dvakrat, sodelovala je pri vseh predstavah poletnih prireditvev (1963-65), na pobudo TD je najprej delovala v njegovem okviru in pripravila pod vodstvom Zdenka Rebiča tudi samostojen nastop, ko je bila zopet priključena Loškemu gledališču, v letih 1970/71 je njeno delo zopet zamrlo. Folklorno sekcijo bo treba zopet poživiti, že zaradi vse večje turistične afirmacije Škofje Loke, s folklornimi prireditvami pa bi lahko zelo popestrili bivanje turistov v Loki.

Pevski zbor: Še v sezoni 1958-59 sta delovala v Loki dva pevska zbora, moški zbor je organizacijsko vodil Ivan Kusterle, ženskega pa Janko Jocif. Ob zadnjih vajah za revijo pevskih zborov leta 1960 pa se je zbor razšel, kmalu nato pa je prenehal z delom še ženski pevski zbor; tako Škofja Loka že dvanajst let nima svojega pevskega zbora, bilo je več poskusov, da bi zbor obnovili, posebno ob uprizorjanju operet, pa so vsi propadli. V letu 1971/72 je imel vaje kot samostojno telo Akademski pevski zbor loških študentov. Nekateri loški pevci pa sodelujejo v uspešnem pevskem zboru KUD Ivan Cankar v Virmašah, ki ga vodi prof. France Demšar. Zbor je sodeloval skoraj na vseh pomembnejših prireditvah v Škofji Loki.

Klubsko izobraževalno sekcijo je vodil v začetku Jože Kobal. V nekdanji kuhinji društva je bil urejen prijeten klubski prostor, vrstila so se razna predavanja, klubski večeri itd. do leta 1962, ko je vlaga in voda začela uničevati prostore in inventar, pojav lesne gobe je dokončno uničil prostore, klubsko dejavnost je prevzela knjižnica, ki jo bolj v obliki čitalnice, kjer so na razpolago tudi šah, televizija in časopisi, goji še danes. Izobraževanje pa je prevzela Delavska univerza v Škofji Loki.

Gledališka sekcija — Loško gledališče: Vsekakor je bilo vsa leta steber kulturnoprosvetnega dela gledališko delo, zato zahteva tudi podrobnejši opis. Sezona 1957/58 se je začela z uprizoritvijo Konstantina Trenjova: Gimnazijci v režiji Vide Zupančeve, osrednja predstava sezone je bila postavitvev Sketove »Miklove Zale« v režiji Franceta Finžgarja, Vinko Primožič pa je pripravil delo G. Middletona in S. Oliverja: »Čudovite pustolovščine«. Tudi naslednja sezona 1958/59, ko je bil predsednik sekcije pisatelj Lojze Zupanc, je bila zelo uspešna. Ob občinskem prazniku je Lojze Zupanc režiral svoje delo »Belokranjski kresovi«, ob koncu sezone pa so se zvrstile kar tri premiere L. Franka: »Jezusovi apostoli« (režija Janko Krek), Godrich-Hacketta: »Dnevnik Ane Frank« (režija Vida Zupanc), to je bila ena najboljših predstav gimnazijske igralske družine, in D. Roksančiča »Babilonski stolp« (prva režija Franceta Kovača). Za začetek sezone 1959/60 so obnovili »Babilonski stolp«, ob praznovanju dedka Mraza je Poldka Štigličeva režirala Goliovo »Sneguljčico«, tedanji predsednik sekcije Janko Krek pa je pripravil zabavno prireditev »Izberite popevko« in režiral »Šolo za žene« francoskega komediografa Molièra. Sezono 1960/61 je vodil Rado Jan, uprizorjena je bila komedija »Tripče de Utolče« v režiji Franceta Kovača in Vandotov »Kekec« v režiji Poldke Štigličeve. Občni zbor društva leta 1961 že predvideva ustanovitev polpoklicnega gledališča. V sezoni 1961/62 sledijo odlične režije Petra Jamnika, ki je režiral Fischerjev »Prosti dan« in dramtizacijo Vorančevih »Samorastnikov«, Franc Kovač je pripravil opereto »Študentje smo«, vodja dramske sekcije Janko Krek pa A. Christie »Mišelovka« in otroško predstavo »Vodnjak želja«. V letu 1962/63 je prevzel dramsko sekcijo Zdenko Furlan in režiral Linhartov »Veseli dan ali Matiček se ženi«, s katerim je gostoval tudi na reviji dram-

POLDKA STIGLIČEVA je kot igralka in režiserka vsa povojna leta ena najpomembnejših osebnosti gledališkega življenja v Skofji Loki (na sliki v vlogi matere v Fischerjevi drami »Prosti dan«, režija Peter Jamnik)

skih skupin Slovenije, ter Silvanusovo dramo »Dr. Korczak in otroci«. V juliju 1963 so bile prve Škofjeloške poletne prireditve z uprizoritvijo dramati-zacije Tavčarjeve »Visoške kronike« na dvorišču Loškega gradu in v režiji Poldeta Polenca. Vse delo te in naslednjih sezon je bilo usmerjeno v uprizo-ritve na prostem. V sezoni 1963/64 je za občinski praznik pripravil zopet Zdenko Furlan Borove »Raztrgance«, Peter Jamnik pa je režiral Pavla Kohouta »Veliko ljubezen«. Druge poletne prireditve 1964 so odkrile novo prizorišče na vrtu pred Škoparjevo bajto, ing. arh. Viktor Molka je kot za vse pomemb-nejše prireditve zasnoval čudovito sceno. Uprizorjena je bila Linhartova »Žu-panova Micka« z dodano kmečko ohcetjo (zamisel in režija J. Krek) in Tav-čarjevo »Cvetje v jeseni« (režija Jože Trpin in Tone Varl, uprizoritev KUD »Ivan Tavčar« Poljane). Na prizorišču pred župno cerkvijo pa je pripravil »Shakespeareov večer« Zdenko Furlan. Do jeseni leta 1964 so takorekoč od-mrle vse sekcije, ki so delovale pri DPD »Svoboda« v Škofji Loki, in prišlo je do ustanovitve »Loškega gledališča« v začetku leta 1965. V prvem zagonu je že januarja režiral Peter Jamnik prvo uprizoritev v Jugoslaviji Iliasa Venesisa »Blok C«, marca pa je Polde Polenec pripravil Shakespeareovo »Zimsko pravljico«. Poletne prireditve 1965 so z uprizoritvijo Polenčeve priredbe Medve-dove tragedije »Za pravdo in srce« obetale, da se bodo zares uveljavile in ustalile, na žalost pa so v četrtem letu obstoja propadle in tudi »Loško gle-dališče« je zaradi slabe finančne in moralne podpore začelo životariti. Za Pol-detom Polencem je prevzel vodstvo »Loškega gledališča« Vinko Primožič. V teh letih so ponovno uprizorili operete »Melodije srca« in »Planinska roža« v režiji Jožeta Audiča, Poldka Štigličeva pa je zrežirala »Pesem s ceste« in »Ma-čeho in pastorko«. Leta 1969 je Stane Jesenovec poskusil z režijo in se lotil Molierovega »Georgea Dandina« in naslednje leto sta Jože Logar (ki je v teh dveh letih pripravil tudi več uspelih akademij) in Jože Audič režirala Čehovi enodejanki »Medved« in »Snubač«.

V sezoni 1971/72 je »Loško gledališče« malo bolj zaživelo in po dolgih letih je bil zopet razpisan gledališki abonma. Jože Audič je z uspehom režiral Golarjevo komedijo »Vdova Rošlinka«, Poldka Štigličeva je z Olgo Štucinovo pripravila igrico »Pastir Peter in kralj Maliban«, Janko Krek pa Perocijevo dramatisacijo pravljice »Pravljice žive v velikem starem mestu« in »Veseli večer«, ki je doživel velik odmev pri publiku (11 razprodanih predstav!).

Škofjeloški prosvetni list, ki je spremljal posamezne predstave in tudi delo društva, je izhajal do leta 1964 in dosegel jubilejni deseti letnik. Oba zadnja letnika sta izšla kot posebni številki za Škofjeloške poletne prireditve. Leta 1965 pa so izšle štiri številke ciklostiranega Gledališkega lista Loškega gleda-lišča. V enaki obliki izdaja svoj gledališki list tudi eksperimentalno gleda-lišče Oder-galerija. Od aprila leta 1969, ko je bilo na pobudo Petra Jamnika ustanovljeno Eksperimentalno gledališče Oder-galerija, delujeta v Škofji Loki dve gledališki družini. To gledališče je doslej pripravilo tri premiere, dve v režiji Petra Jamnika: Sartrova »Zaprta vrata« in Teoklasov »Most v Arti«, Janez Blaznik pa je zrežiral Branka Hofmana »Mož brez obraza«. Vse pred-stave v galeriji na Loškem gradu so zelo uspele in vnesle nove poglede na amatersko gledališko delo ter zbrale v krog igralcev precej mladih sodelavcev.

V Škofji Loki se s kulturnoprosvetno dejavnostjo ukvarja tudi Mladinsko kulturno-umetniško društvo na gimnaziji. V okviru tega društva obstajajo pevski zbor, recitacijska in dramska skupina. Slednji že od leta 1953, ko je prišla v Loko, vodi z velikim uspehom prof. Vida Zupanc, razen že nekaterih

omenjenih predstav je zrežirala Finžgarjevo »Verigo«, Goliovo »Ubogo Ančko«, Župančičevo »Veroniko Deseniško«, gledališki večer »Od antike do renesanse« in pripravila nešteto proslav in nastopov recitacijske skupine.

V okviru sindikalne podružnice Jelovice je bil leta 1969 ustanovljen oktet Jelovica, ki uspešno nastopa na raznih prireditvah.

V okolici Škofje Loke delujeta tudi dve kulturno-umetniški društvi. KUD »Ivan Cankar« pri Sv. Duhu, ki vsako leto uprizori vsaj eno dramsko delo, režiser Vinko Rožmanc se loteva predvsem ljudske dramatike. Društvo vzdržuje tudi zelo bogato knjižnico in moški pevski zbor. V Retečah pa deluje KUD »Janko Krmelj« z zelo znano tamburaško sekcijo. Že vsa leta jo vodi Franc Rant, uspešna je tudi dramska sekcija, ki se loteva tudi modernejših oblik (npr. »Ustni časopis«).

V Poljanski dolini je kulturnoprosvetno delo skoraj zamrlo. Tako v Poljanah, v Gorenji vasi deluje pri KUD »Ivan Regen« samo »Gorenjevaški oktet«, v Žireh je zamrlo delo DPD »Svoboda«, pri Alpini pa delujeta mešani pevski zbor in pihalni orkester, leta 1970 je bil ustanovljen še Moški pevski zbor podjetij Žiri. Pri centralni osnovni šoli padlih prvoborcev v Žireh z velikim uspehom v zadnjem času deluje mladinsko kulturno-umetniško društvo z raznimi sekcijami. Društva v manjših krajih Poljanske doline kažejo več življenja, pri teh so še vedno žive gledališke uprizoritve in pripravljanje akademij, ponekod pa prehaja ta dejavnost v bolj komercialne, psevdofolklorne

Zadnja predstava v Loškem gledališču v sezoni 1971/72 — »VESELI VEČER« (zamisel in režija Janko Krek) je pritegnila po dolgem času številne gledalce

Od leve proti desni: Anica Oblak, Rozi Carman, Marko Oblak, Poldka Stiglic, Nuša Komatar, Vera Strekelj, Radovan Pavičević, Zvezdana Zadnik, Janez Sifrer, Majda Bernik in Jože Audić

turistične prireditve (Javorje, Hotavlje itd.). Dramska dejavnost je posebno živa v KUD Sovodenj, kjer so letos uprizorili Finžgarjevo »Deklo Ančko«, v KUD »Zala« v Lučinah so v sezoni 1971/72 uprizorili Jurčičevega »Desetega Brata«. Tudi KUD »Anton Ažbe« v Javorjih se loteva domače, ljudske dramatike (Golar: »Slepe miši«), oživelo pa je zopet Prosvetno društvo »Blegoš« na Hotavljah.

V spodnjem delu Selške doline sta vsa leta po vojni zelo delavni društvi na Bukovici in v Bukovščici, kljub temu, da nimata svojih prostorov, medtem ko je kulturno-prosvetno delo v Selcih in Železnikih skoraj povsem zamrlo. Zato pa v obeh krajih močno občutijo potrebo po obnovi obstoječih domov, prav tako skuša obnoviti dvorano v opuščeni šoli KUD »Ratitovec« v Podlonku. Bolj ali manj uspešno delujeta v Selški dolini še KUD »Brata Bička« v Dražgošah in Prosvetno društvo »Ivan Grohar« v Sorici, dramske uprizoritve so pri teh dveh društvih najbolj priljubljene.

Značilno za kulturno-prosvetno življenje v obeh dolinah v zadnjem času je, da stagnira v večjih središčih in da se ohranja v manjših vaseh Loškega pogorja, kjer pa prehaja v že omenjeno obujanje starih običajev in že pozabljenega dela (»Kmečka ohcet« — Javorje, »Dan teric« — Davča, »Dan oglarjev« — Stari vrh — Javorje itd.).

Ob koncu naj omenim, da vse kulturno-prosvetno delo v Škofji Loki, koncertno in gledališko življenje, pa tudi redna gostovanja Mestnega gledališča iz Ljubljane in Prešernovega gledališča iz Kranja — hromi že vsa leta po vojni preskromna dvorana in oder na Spodnjem trgu. Vse občne zборе društva od leta 1945 dalje preveva misel na gradnjo novega kulturnega doma ali vsaj želja po dostojni adaptaciji obstoječih prostorov. Posebno živa je bila ta misel leta 1953/54, nato leta 1963, ko so vključili obnovo gledališča v sedemletni plan, in zopet leta 1970, ko smo pričeli s pripravami na praznovanje 1000-letnice. Vsa prizadevanja pa vedno sovpadajo z različnimi reformnimi restrikcijami, ki najprej prizadenejo vedno objekte za kulturne dejavnosti in so tako vse akcije, da bi Loka dobila vsaj eno novo stavbo za kulturne dejavnosti po vojni, padle v vodo. Kulturnemu življenju pa po vseh teh letih ostaja na voljo samo zastarela dvorana s še bolj zastarelim odrom, vse iz časa »Rokocielskega društva« iz leta 1902. Tako bodo skoraj imeli vsi manjši kraji loške občine velike boljše pogoje za kulturno-prosvetno delo, kot pa samo središče — Škofja Loka. Prav zaradi tega se danes kulturno življenje razvija na treh povsem različnih krajih: na Spodnjem trgu (»Loško gledališče« — gledališke prireditve, proslave), v Domu Zveze borcev (knjižnica, glasbena šola) in na Loškem gradu (Oder-galerija, likovna dejavnost, muzej). Skoraj vse dejavnosti, razen muzeja, pa delujejo v utesnjenih razmerah ali celo neprimernih prostorih.

Velika škoda je, da tudi jubilejno leto 1973 ne bo prineslo kulturnim dejavnostim Škofje Loke nobene prostorske rešitve, zato lahko računamo s še večjo stagnacijo kulturno-prosvetnega dela, namesto da bi prav tisočletnica vzbudila zopet k življenju tudi tisto, kar je po letu 1965 že zamrlo.

Viri: Arhiv Loškega gledališča in Zveze kulturnoprosvetnih organizacij Škofja Loka.

Résumé

LA VIE CULTURELLE À ŠKOFJA LOKA DANS LES DERNIÈRES ANNÉES (de 1958 à 1971/72)

L'auteur de cet article, un des personnages principaux de la vie culturelle de Škofja Loka, décrit dans le 4e numéro de notre revue l'activité culturelle de sa ville natale et maintenant il continue son rapport sur les années de 1958 à 1971/72.

Au cours de cette période la société culturelle de la ville subit de grands changements — de la société aux sections nombreuses (la bibliothèque, la musique des instruments à vent, l'orchestre, l'école de musique, le chœur, la section des marionnettes, la section folclorique, éducative et théâtrale) naquit le théâtre de la ville, certaines sections passèrent dans les rangs des institutions professionnelles, d'autres cessèrent leur activité; l'activité théâtrale d'amateurs persiste, mais elle est cependant entravée par la scène et la salle trop petites de l'ancienne société culturelle sur la Place Basse. L'auteur parle ensuite de l'activité du théâtre expérimental qui donne ses représentations dans la galerie du musée au château et du théâtre de la jeunesse qui a son siège au lycée.

Il mentionne aussi les sociétés culturelles dans les environs de la ville, dans les vallées de Poljane et de Selce: quelques unes sont très actives, tandis que d'autres sont tombées en léthargie. Il est typique que les centres des vallées restent assez inactifs, alors que dans les petits villages l'activité culturelle consiste surtout dans l'évocation du folklore et dans la représentation des anciennes coutumes.